

Diergeneeskunde doorgaans meer en beter bekend met zoönosen dan humane geneeskunde

Inperken van zoönos en zaak van hygiëne

Met de recente uitbraken van Q-koorts groeide de aandacht voor zoönosen of ziekten die overdraagbaar zijn van dieren op mensen. Goede monitoring van de dier- en volksgezondheid is noodzakelijk in de bestrijding ervan.

tekst **Annelies Debergh**

De uitbraak van Q-koorts op diverse geitenhouders in Zuid-Nederland in 2010 bracht zoönosen of ziekten die overdraagbaar zijn van dier naar mens hernieuwd in de belangstelling. Daarmee lijkt het alsof de impact van zoönosen groeit. Of is dat slechts een indruk? 'Zoönosen zijn altijd al bekend onder veehouders.' Linda Van Wuijckhuise is als gespecialiseerd rundveedierenarts verbonden aan de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) in Deventer. 'Ik heb het idee dat veehouders beter bekend zijn met zoönosen omdat die sector continu bezig is met de bestrijding ervan. De GD is in 1919 vanuit die visie ook ontstaan.'

Bewustzijn van burger kan beter

Meer alertheid rondom zoönosen is volgens Van Wuijckhuise voor de sector niet aan de orde. 'Ik denk dat de veehouder veel meer kennis heeft over zoönosen en dat juist door een gebrek aan kennis burgers bepaalde risico's nemen wanneer ze contact hebben met dieren. Vroeger had iedereen wel iemand in de familie die in de agrarische sector actief was. Als de binding met de sector steeds kleiner wordt, bestaat ook het risico dat het bewustzijn afneemt. Dat geldt zeker voor zoönosen.'

Koen De Bleecker, werkzaam als rundveedierenarts bij DGZ Vlaanderen, valt zijn Nederlandse collega bij en denkt ook dat het bewustzijn rondom overdraagbare infecties bij de burger beter kan. 'Wat communicatie betreft, is een grote rol weggelegd voor de humane geneeskunde', stelt de diergezondheidsspecialist. 'Soms heb ik de indruk dat de veehouder en de veehouderijsector beter geïnformeerd worden dan de modale burger. Die laatste is zich vaak niet bewust van de mogelijke risico's.'

Dat de aandacht voor zoönosen groter is vanuit de diergezondheidssector vindt Joke van der Giessen, dierenarts en senioronderzoeker zoönosen bij het RIVM, erg logisch. 'Dierenartsen weten meer over zoönosen dan humane artsen. Zeker bij productiedieren werkt een dierenarts onrechtstreeks eigen-

lijk voor de volksgezondheid. Het is vanzelfsprekend dat veel aandacht uitgaat naar monitoring van dierziekten, zeker van zoönosen.' Overdraagbare infecties staan vanwege talrijke voedselproducten van dierlijke oorsprong altijd al in de belangstelling. 'Bij de humane geneeskunde zijn zoönosen slechts een fractie van het vakgebied.'

De melkveehouderijsector is volgens Van der Giessen heel alert op de diagnose van dierziekten en meer bepaald zoönosen. 'De sector vindt haar imago heel erg belangrijk. Als iemand ziek wordt van melk drinken, dan drinkt die consument nooit meer een glas melk.'

Meer onder de aandacht dan vroeger

Het aantal overdraagbare infecties neemt volgens een aantal specialisten niet toe, de attentiegebieden verschuiven wel in de tijd. 'Zoönosen zijn duidelijk meer onder de aandacht dan pakweg vijftig jaar geleden.' Jeroen Dewulf is professor veterinaire epidemiologie aan de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent en verwijst naar de ziekten tuberculose en brucellose als belangrijke bestreden zoönosen. 'Het feit dat de belangstelling voor zoönosen groeit, is deels te verklaren doordat het probleem ook steeds beter is gekend.'

De toenemende monitoring van dier- en volksgezondheid is een andere verklaring voor de ruimere aandacht. Dewulf laat niet na de burger zelf aan te wijzen. 'De consument is de afgelopen jaren veel kritischer geworden op voedselproductie. De consument eist nu bovenal een kwalitatief goed en veilig product, daar waar de burger vroeger allang blij was dat er eten op tafel kwam.'

De globalisering en toename van het mondiale verkeer zijn ontwikkelingen die de verspreiding van zoönosen in de hand werken. De veranderende leefgewoonten van de consument zorgen voor een grotere blootstelling aan overdraagbare infecties. Joke van der Giessen somt voorbeelden op van gewijzigde eetpatronen. 'De consumptie van rauw of onvoldoende verhit rundvlees stijgt bijvoorbeeld. En die trend verhoogt het risico op contact met zoönosen. Rauwe melk drinken past in datzelfde rijtje.'

Meldings- en bestrijdingsplichtig

Wanneer Joke van der Giessen enkele vaak opduikende zoönosen beschrijft, maakt ze een onderscheid tussen meldingsplichtige en bestrijdingsplichtige zoönosen. 'Op bestrijdingsplichtige zoönosen zoals rundertuberculose gebeurt veel controle en lopen er ook bestrijdingsprogramma's. Meldingsplichtige zoönosen zoals Q-koorts moeten alleen worden gemeld.'

Ook een aantal niet-meldingsplichtige zoönosen wordt in de gaten gehouden. Zo leidde Van der Giessen het recente onderzoeksproject Emzoo rondom “emerging” zoönosen, overdraagbare ziekten die mogelijk toenemen of voorkomen waar ze eerder niet werden gezien. De globalisering en klimaatwijziging kunnen immers de overdracht van andere zoönosen naar onze regio's bevorderen. ‘De bedoeling was om te kijken voor welke zoönosen we ons moeten voorbereiden.’

Aan de hand van het project is een lijst van 86 overdraagbare infecties opgesteld die een risico kunnen vormen voor mensen. ‘Voor elk van die zoönosen is nagegaan of we ze belangrijk genoeg vinden om naar te kijken en in welke mate we ze moeten monitoren. Hoe hoger de zoönosen op deze lijst staan, hoe groter het belang om ze in de gaten te houden.’

Monitoring met sleutelrol

In Nederland vindt elke maand een signaleringsoverleg plaats rondom zoöno-

sen en dierziekten in het algemeen. Ontwikkelingen rondom aviaire influenza of vogelgriep en recenter ook Q-koorts hebben er in elk geval voor gezorgd dat het onderwerp van overdraagbare aandoeningen meer is gaan leven in de humane geneeskunde. ‘Het besef is gegroeid dat een goede aanpak draait om samenwerking van de diverse instanties rondom humane en diergezondheid’, zegt Joke van der Giessen. ‘De hele “one-health”-beweging – gezonde dieren voor gezonde mensen – is hierop gebaseerd. Samenwerking en een goede monitoring is daarbij noodzakelijk.’

De groeiende aandacht voor zoönosen hoort de landbouwsector niet zozeer als een bedreiging te zien, vindt Jeroen Dewulf nog. ‘Alle maatregelen die zoönosen onderdrukken, zijn ook voor de diergezondheid positief.’ Hij benadrukt dat aandacht voor overdraagbare infecties op het boerenbedrijf vooral past in het kader van optimaliseren van bedrijfsresultaten. ‘Als je aan de eisen voldoet voor de bestrijding van zoönosen, rendeert

dat op het vlak van productieresultaten. Doe het vooral voor jezelf en zie het als een kans.’

Volgens Koen De Bleecker is de veehouderij in Vlaanderen op dat vlak de laatste tien tot vijftien jaar enorm geëvolueerd. ‘Het aantal sanitaire maatregelen is op de bedrijven in het algemeen erg gestegen. Indirect zijn zoönosen zo ook aangepakt.’

Hygiëne als uitgangspunt

Hygiëne is de belangrijkste factor voor het succesvol inperken van zoönosen. ‘Het gaat niet om speciale maatregelen, maar om gewone algemene hygiëne’, stelt Linda van Wuijckhuise van GD. Ze wijst op het gebruik van bedrijfseigen kleding en laarzen door bezoekers, het vermijden van aanvoer van vreemd vee en het verhinderen van contact met andere bedrijven. Ook basiszaken zoals de handen wassen na contact met vee komen ter sprake. ‘Kinderen op het erf horen te leren dat je pas eet na de handen te hebben gewassen. Maar ook zwangere vrouwen horen extra alert te zijn en bij voorkeur zelfs de handen te ontsmetten na grondig wassen.’

Volgens Koen De Bleecker is daar nog ruimte voor verbetering. Hij wijst bijvoorbeeld naar bedrijfseigen kleding en laarzen voor bezoekers, veehandelaars en dierenartsen. ‘Dergelijke zaken raken traag ingeburgerd. In de intensieve sectoren gaat dat sneller.’ Nog meer maatregelen komen ter sprake. ‘Een omkleedhok, gebruik van handschoenen bij kalvende koeien, de verwerking van mest en nageboorten van geïnfecteerde koeien; het zijn enkele punten waar het nog beter kan.’ |

Zoönosen in de melkveehouderij

Een klein deel van de infectieziekten van dieren is besmettelijk voor de mens. Dat zijn de zogenaamde zoönosen. Brucellose en tuberculose zijn twee van de meest bekende voorbeelden van overdraagbare infectieziekten, die in veel Europese landen bestreden zijn.

Hoewel zoönosen slechts een klein onderdeel vormen van de humane geneeskunde, is de lijst met overdraagbare infecties erg uitgebreid. Bekende

voorbeelden die de voorbije jaren veel aandacht kregen, zijn bse en Q-koorts. Salmonellose, ringschurft (trichophytie), toxoplasmose, leverbot, cryptosporidiose en E. coli zijn andere overdraagbare infecties die zowel bij het rund als de mens voorkomen. Leptospirose bij runderen, veroorzaker van melkerskoorts bij mensen, is een ander voorbeeld. De ziekte komt in Nederland nauwelijks meer voor dankzij een verplicht bestrijdingsprogramma.